

ՀԱԿՈՒ ՊԱՐՈՆՅԱՆ

Մեծապատիվ Մուրացկաններ

aegitas

Հակոբ Պարոնյան

Մեծապատիվ Մուրացկաններ

«Aegitas»

Պարոնյան Ն.

Մեծապատիվ Մուրացկաններ / Ն. Պարոնյան — «Aegitas»,

Հակոբ Պարոնյանի «Մեծապատիվ մուրացկաններ» վեպը (1887 թ.) հայ գեղարվեստական արձակի դասական երկերից է: Դեպքերի հանգուցակետում Աբիսողոմ աղան է՝ ամուսնանալու նպատակով Տրապիզոնից Կոստանդնուպոլիս եկած մի մեծահարուստ, որը զուրկ է հոգեկան ու մտավոր հետաքրքրություններից, անտարբեր՝ ազգի եւ մարդկության ճակատագրի հանդեպ. նրան հետաքրքրում են միայն իր կենսաբանական պետքերը: Եվ այս սահմանափակ անձնավորությանը սպասարկելու են գալիս «մեծապատիվ մուրացկանները»՝ կյանքի սոցիալ-հասարակական պայմանների բերումով իրենց անհատականությունը կորցրած ու հոգեպես սնանկ, գումար վաստակելու համար ամեն ինչի ընդունակ հայ «մտավորականության» ներկայացուցիչները՝ թերթի խմբագիրը, քահանան, բանաստեղծը, լուսանկարիչը, բժիշկը, ուսուցիչը, փաստաբանը, դերասանը: Վեպի առերեւոյթ կենցաղային երգիծանքը հասարակական շատ ավելի ընդգրկուն խնդիրներ է արծարծում, հանձնու Աբիսողոմ աղայի եւ մյուս հերոսների՝ Պարոնյանը ներկայացնում է իրականության համապատկերը՝ մասնավոր անձերի ճակատագրում վեր հանելով հայության հիվանդագին կացությունը Թուրքիայի տիրապետության տակ:

Содержание

Ա	5
Բ	10
Գ	14
Конец ознакомительного фрагмента.	18

Հակոբ Պարոնյան Մեծապատիվ մուրացկանները

Ա

Հագար ութը հարյուր յոթանասուն . . . չեմ հիշեր՝ քանի՞ն, սեպտեմբերի երեսունը մեկին,— ներեցեք, երեսունին պիտի ըսեի, վասնզի սեպտեմբերն երեսուն օր միայն ունի,— երկար և ընդարձակ թիկնոցի մը մեջ փաթաթված միջահասակ և գիրուկ մարդ մը, որ Տրապիզոնի շոգենավեն նոր ելած էր, Ղալաթիո նավամատույցին վրա կայնած՝ նավակն մը յուր սնդուկները հանել կաշխատեր:

Կը տեսնեք՝ որչափ պարզությամբ սկսա: Պատմությունս հետաքրքրական ընելու ջանքով և անկից քանի մը հարյուր օրինակ ավելի ծախելու համար չըսի, թե նույն օրն սաստիկ հով մը կար, թե տեղատարափ անձրև կուգար, թե խառն բազմություն մը հետաքրքրությամբ դեպի Ղալաթիո հրապարակը կը վազեր, թե ոստիկանությունն աղջիկ մը ձերբակալած էր և այլն խոսքեր, որովք վիպասաններն կսկսին միշտ իրենց վեպերը: Ես ալ կրնայի ըսել այս ամենը, բայց չըսի, որովհետև նույն օրն ոչ հով կար, ոչ անձրև, ոչ խոտն բազմություն և ոչ ձերբակալված աղջիկ մը:

Արդ, առանց կասկածելու հավատացեք պատմությանս, որ ժամանակակից դեպք մ' է:

Այս ճամփորդն օժտված էր գույգ մը խոշոր և սև աչքերով, գույգ մը հաստ, սև և երկար հոնքերով, գույգ մը մեծ ականջներով և գույգ մը քիթեր . . . չէ՛, չէ՛, մեկ քիթով, թեպետ և բայց գույգ մը քիթերու տեղ կրնար ծառայել . անոր մեծությունը սխալեցուց գիս: Ուներ այնպիսի նայվածք մը, որուն եթե պ . Հ . Վարդուկյան հանդիպեր յուր աչքերով, կը հարցուներ այդ մարդուն . «Ի՞նչ ամսական կուգես՝ թատրոնիս մեջ ապուշի դեր կատարելու համար»:

Սնդուկներն և անկողինն, որ քուրջի մը մեջ ներփակված էին, նավակեն հանելուն պես ճամփորդն քաշեց քսակն ու նավավարին իրավունքը վճարելով՝ բեռնակիր մը կանչեց: Հինգ բեռնակիրներ ներկայացան իրեն: Տարակույս չկա, որ եթե հինգ կանչեր, քսան և հինգ պիտի ունենար յուր առջև մայրաքաղաքիս սովորությանը համեմատ:

– Ո՞ր կողմ պիտի երթաք աղա, – հարցուց բեռնակիրներեն մին՝ մեկ ոտքը սնդուկներեն միտյն վրա կոխելով:

– Բերա, Ծաղկի փողոց, թիվ 2 պիտի երթամ, – պատասխանեց խոշոր մարդը:

– Շատ աղեկ, հասկցա, Բերա, Ծաղկի փողոց . . . պատվական փողոց մ' է, – ըսավ հարցուն ընող բեռնակիրն և սնդուկին մեկն ալ շալկելով սկսավ երթալ:

– Ծաղկի փողոցն ես ալ գիտեմ, – ըսավ երկրորդ բեռնակիրն և սնդուկին մեկն ալ ինք առնելուն պես՝ Բերայի ճամփան բռնեց:

– Ես ամեն օր կերթամ Ծաղկի փողոցն, – ըսավ երրորդն և մարդուն անկողինը գետնեն վերցնելն, կոնակին վրա առնելն ու վազելն մեկ ըրավ:

Այս գործողություններն այնքան արագությամբ կատարվեցան, որ մարդը շվարելով սկսավ չորս կողմը նայիլ՝ տեսնելու համար բեռնակիրներն, որ բազմության մեջ անհայտ եղած էին:

– Ի՞նչ խայտառակություն է աս, – պոռաց վերջապես ոտները գետինը զարնելով, ո՞ր տարին անկողինս և սնդուկներս, ատոնք ի՞նչ իրավունք ունին իմ անկողնուս և սնդուկներուս խառնվելու, ի՞նչ աներես մարդ են եղեր այս տեղաց մարդերը . ինչ որ կը տեսնեն, կառնեն, կը տանին:

– Ծաղկի փողոցը մենք ալ գիտենք, աղա, մեզի ալ բան մը տուր, որ տանինք, – ըսին միուս երկու բեռնակիրները:

– Ծաղկի փողոցն ալ գետնին տակն անցնի, դուք ալ, – պատասխանեց մարդն, որուն այտերն նեղութենե կարմրիլ սկսած էին:

Երկու բեռնակիրները խնդալով հեռացան . և ճամփորդն ալ յուր սնդուկներուն ետևեն երթալ կը պատրաստվեր, երբ բարձրահասակ, թխադեմ, փոքր աչերով մարդ մը ուսերը տնկած, ձեռները շփելով և բռնագրոյալ ժպիտով մը մոտեցաւ անոր և քաղաքավարական ձևով մը ձեռները բռնելով հարցուց .

– Դո՞ւք եք, Աբիսողոմ աղա, ե՞րբ եկաք, ո՞ր շոգենավով եկաք, ի՞նչպէս եք, ձեր եղբայրն ի՞նչպէս է, ազգային գործերն ի՞նչպէս են Տրապիզոն, հացին գինը քա՞նի է հոն, անձրն եկա՞վ այս օրերս ձեր քաղաքը . . . վայ, Աբիսողոմ աղա, վայ . . .

– Ես եմ Աբիսողոմ աղան, հիմա եկա, տաճկի շոգենավով եկա, շատ աղեկ եմ, եղբայրս ալ աղեկ է, ազգային գործերն ալ աղեկ են Տրապիզոն, հացին գինը մեկ դահեկան է, անձրն չեկա՞վ այս օրերս մեր քաղաքը, – պատասխանեց փութով թիկնոցաբնակն՝ առանց ճանաչելու այս անձն:

– Ներեցեք, թողութիւն ըրեք, որ չկրցի մինչև շոգենավ գալ գձեց դիմավորելու համար: Ինձի գրված էր Տրապիզոնէն, որ այս շաբթու անպատճառ հոս պիտի գաք . . . – Ես ատանկ բաներու չեմ նայիր:

– Արդարև մայրաքաղաքս ինքզինքը բախտավոր համարելու է ձեզի պէս պատվական ազգային մը, շնորհալի երիտասարդ մը, ողջամիտ մեկը . . .

– Սնդուկներս . . .

– Ազնիվ սիրտ մը, վեհանձն հոգի մը . . .

– Բեռնա . . .

– Հայրենասեր անձ մը . . .

– Կիրները . . .

– Ազգասեր, ուսյալ, կրթյալ . . .

– Սնդուկ . . .

– Դաստիարակյալ . . .

– Ներս առին, տարին . . .

– Ազնվասիրտ, ազնվախոհ, ազնվադեմ մեկը իր մեջ ունենալու համար:

– Սնդուկներուս մեջ ատանկ բաներ չկան, – պատասխանեց Աբիսողոմ աղան քալել սկսելով՝ բեռնակիրները գտնելու համար:

– Թեպէտև դուք գիտ չեք ճանչնար, բայց ես ձեր գերդաստանը խիստ լավ կը ճանչնամ . ձեր յուսահոգի հայրն իմ լրագրույս բաժանորդ էր: Շատ բարի մարդ մ'էր, աղքատներուն ողորմութիւն կուտար, աղքատ աղջիկներ կը կարգեր և իրեն դիմողներուն բարութիւն կըրներ: Ասանկ ողորմած մարդերը շատ ապրելու են, բայց, ի՞նչ օգուտ, անգութ մահը միշտ բարիները կ'առնէ և թող կուտա չարերն, որ ազգին չարութիւն ընեն: Թողունք սակայն հիները և ուրիշ բանի վրա խոսինք: Շոգենավուն մեջ հանգի՞ստ էիք:

– Շատ հանգիստ էի, պատվականապէս կերա, խմեցի և պառկեցա, – պատասխանեց Աբիսողոմ աղան՝ քայլերն շուտ առնել սկսելով:

– Եթէ հանգիստ չըլլայիք, վաղվան լրագրույս մեջ պիտի գրեի և ընկերոջան ուշադրութիւնը պիտի հրավիրեի, – ըսավ խմբագիրն ետևեն վազելով:

– Շնորհակալ եմ:

– Կաղաչեմ, ըսեք ինձի, քանի՞ տարեկան եք:

– Քառասուն:

– Վաճառական եք, կարծեմ:

– Այո . . . եթէ անցագիր պիտի շինել տաք, հարկ չկա, վասնզի հատ մը ունիմ:

– Չէ, վաղվան թերթիս մեջ պիտի գրեմ, որ առջի օրը Տրապիզոնէն մայրաքաղաքս եկա՞վ մեծապատիվ Աբիսողոմ աղա երևելի վաճառականն, որ յուր լեզվագիտությամբ և վաճառականական հմտությամբն ծանոթ է մեր ազգայիններուն: Տաճկերեն գիտեք կարծեմ:

– Ո՛չ:

– Ֆրանսերէ՞ն: – Ո՛չ:

– Անգլիերէ՞ն:

- Ո՛չ:
- Գերմաներե՞ն:
- Ոչ:
- Վնաս չունի, ես լեզվագետ պիտի ըսեմ ձեզի համար և ձեր վրայոք գովեստով պիտի խոսիմ:
- Ամեն Պոլիս եկողներուն անունները ձեր թերթին մեջ կը գրե՞ք:
- Գրեթե ամենն ալ, եթե ձեզի պես պատվավոր ազգայիններ ըլլան:
- Պոլիսէն գացողնե՞րն ալ կը գրեք:
- Գրեթե կը գրենք, եթե պատվավոր ազգայիններ ըլլան:
- Շատ լավ, իմ անունս ալ գրեցե՛ք, ես ալ պատվավոր ազգային մ' եմ: Մեր քաղքին մեջ արտերու, եզերու, կովերու և ագարակներու տեր եմ . . . Ատոնք ալ գրե՛, – ըսավ այնպիսի դէմքով մը, որ կը հայտներ, թե մեծ շահ մ'ունենա այս խոսքերուն հրատարակութեանը մեջ:
- Հոգ մի՛ ընեք . խղճի և արդարութեան պարտք մը կատարելու համար անոնք ալ կը գրեն:
- Երկու երեք հատ սպասավոր ալ ունիմ . . . անոնք ալ լրագրույդ մեկ կողմը կրնա՞ն անցունել:
- Ինչո՞ւ չէ:
- Ոսկիէ ժամացույց և շոթա ալ ունիմ, բայց շոգենալուն մեջ չգողցնելու համար վրաս չառի . անոնք ալ գրել պե՞տք է, – հարցուց Աբիստողոմ աղան, որ բոլորովին մոռցած էր սնտուկները:
- Ատոնք գրելու հարկ չկա:
- Շատ լավ, բայց մյուս ըսածներս լրագրույդ մեջ ամենէն առաջ դիր, որ կարդան:
- Այնպես ընելու միտք ունիմ:
- Խոշոր գրերով գրե՛:
- Հանգիստ եղեք . ամենէն խոշոր գրերով:
- Միայն հարուստ մարդերուն գալն և երթալն կը գրեք . . . այնպես չէ՞:
- Այո:
- Եթե աղքատ մարդերն ալ կը գրեք, չեն ուզեր, որ իմ անունս . . .
- Բնավ երբեք, ստակ չունեցողներուն անունները բնավ չենք գրեր, նույնիսկ եթե հազար ոսկի ալ տված ըլլան դպրոցի մը շինության համար:
- Ըսել է որ դուք ամեն իրիկուն հոս կսպասեք Պոլիս եկող կամ անկից մեկնող հարուստները տեսնելու և անոնց անունները հրատարակելու համար, որպէսզի ժողովուրդն գիտնա, թե ով եկած է և ով գացած է . . . Տարակույս չկա, որ վաղը իրիկուն իմ անունս պիտի կարդամ ձեր լրագրին մեջ: – Այո՛, ձեր հասցեն տվեք, որ տեղական թղթատարով դրկեն լրագիրը:
- Բերա, Ծաղկի փողոց, թիվ 2:
- Շատ աղեկ, – ըսավ խմբագիրն և գրպանէն թուղթ մը հանելով բաժանորդներուն ցուցակին մեջ անցուց Աբիստողոմ աղան:
- Վաղը առտու լույսը չճղքված դրկե, որ կարդամ իմ անունս լրագրին մեջ:
- Իրիկվան դեմ կը դրկեն, վասնզի լրագիրս իրիկունները կը տպվի:
- Որչա՛փ ուրախ կըլլայի, թե ձեր վաղվան լրագիրն առտուն տպելիք . . . Բայց վնաս չունի, իրիկվան թո՛ղ ըլլա, բավական է . որ անունս խոշոր գրերով գրվի:
- Այդ մասին հանգիստ եղե՛ք . վաղը իրիկուն անպատճառ կը դրկեն լրագիրն ընկալագրով:
- Ընկալագրո՞վ . . . Տեղական թղթատարով պիտի դրկելիք հապա . . . Ընկալագիրն ո՞վ է, անունս գիտե՞ . . .
- Ընկալագիրն թուղթ մ' է, որուն մեջ կը գրեն «Ընկալա մեծապատիվ Աբիստողոմ աղայեն . . . լրագրո տարեկան բաժանորդագին մեկ ու կես ոսկի» և այդ թուղթը ձեզի կը հանձնեն, որով տարի մը իրավունք կունենաք իմ լրագիրս ընդունելու:
- Տարի մը շարունակ պիտի գրե՞ք իմ անունս:

– Չէ, բայց դուք բաժանորդ պիտի ըլլաք իմ լրագրոյս՝ մեկ ու կես ոսկի վճարելով ինծի:
– Մեկ ու կես ոսկի՞ . . . շատ է . . . երեք քառորդ ոսկի չբա՞վեր:
– Խմբագիրները բաժանորդագնոյն վրա սակարկոյթուն չեն ըներ . . . :
– Շատ լավ . դրկեցեք ձեր լրագիրն և այն թողթը, բան մը կընենք:
– Սակայն չկարծեք, թե ես բաժանորդ գրելու նպատակով գճեզ տեսնելու եկա, քով լիցի, այդ պատկերոյթունը չեմ ընդունիր . բարեկամական պարտք մը կատարելու համար եկա գճեզ տեսնելու:
– Հայտնի բան է:
– Բնավ ձեր մտքեն չանցունեք, թե այս մարդը մեկ ու կես ոսկի փրցնելու համար զիս տեսնելու եկավ:
– Չեմ անցուներ:
– Վասնզի կան խել մը մորացկան խմբագիրներ, որք Պոլիս եկողները կողոպտելու համար անոնց քովը կերթան և բաժանորդ կը գրեն զանոնք . ես այդ բանը չեմ կարող ընել, վասնզի բնոյթանս մեջ չկա . . . ես իբրև պատվավոր մարդ կուզեմ ապրիլ:
– Հասկցա, իբրև պատվավոր մարդ կուզեք ապրիլ:
– Ինձ հետ ձեր ունեցած այս տեսակցոյթունն ալ ուրիշի մի՛ գրուցեք, վասնզի տեսակ մը բախտանդիր, չվառական անձեր կան, որք բանդագուշական կենսագրոյթուններ կը գրեն և իմ անձնականոյթունս կը խծբծեն: – Կը հասկնամ, անձնականոյթունդ կը խծբծեն:
– Օրինակի համար սա պարագային մեջ հանցանք մ' ունի՞մ ես . գճեզ դիմավորելու եկա և խոստացա ձեր անունը լրագրոյս մեջ հրատարակել . դուք ալ իբրև ողջամիտ ազգային մը բաժանորդ գրվեցաք . կաղաչեմ, ըսեք, ձեր կոկո՞րդը տղմեցի, որ ինծի բաժանորդ գրվիք:
– Ամեննին:
– Ատրճանա՞կ ցցուցի:
– Բնավ երբեք:
– Դանա՞կ քաշեցի:
– Ոչ . բայց ուրիշ տեղեր ատրճանա՞կ կամ դանա՞կ ցցունելով բաժանորդ կը գրեն:
– Ատ ըսել չեմ ուզեր, սա ըսել կուզեմ, որ դուք ձեր հոժար կամքով բաժանորդ գրվեցաք:
– Այո՞: – Եվ ես վեհանձնաբար վարվեցա այս պարագային մեջ:
– Տարակոյս չկա:
– Չվարվեցա այն խմբագիրներուն պես, որք օտարականի մը Պոլիս գալն իմանալուն պես՝ վագելով անոր տունը կերթան բաժանորդ գրելու համար:
– Այդ չվառականներն իրավունք չունին քու անձնականոյթունդ խծբծելու . . . դուն վստահ եղի՛ր ինծի . . .
– Շնորհակալ եմ ձեզմէ . մնաք բարով, Աբիսողոմ աղա՛ . օր մը մեր խմբագրատունը հրամմեցեք խափել մը խմելու:
– Շատ աղեկ . օր մը կուգամ: Վաղվանին մեջ անցունելու չնոռնաք:
– Անհոգ եղեր:
Աբիսողոմ աղան և խմբագիրն բաժնվեցան իրարմէ Բերայի քառուղւոյն առջև, ուր հասած էին խոսելով:
Աբիսողոմ աղան առանձին մնալով սկսավ ճամփան շարունակել՝ ինքն իրեն հետևյալ խորհրդածոյթուններն ընելով .
«Ես ինքզինքս չէի կարծեր այն չափ մեծ մարդ, որչափ որ կը կարծեմ այս խմբագիրն . բայց հարկավ այն ինձմէ աղեկ գիտեմ իմ որչափ մեծ ըլլալս, վասնզի խմբագիր մ' է և ուսումնական է . . . : Վաղը լրագրի մեջ իմ անունս տեսնողները անշուշտ իրար պիտի անցնին և հետաքրքրոյթուն պիտի ունենան ինծի հետ տեսնվելու . վաղը պետք է որ կիրակի օրվան հագուստներս հագնիմ և ոսկին ժամացույցս ու շոթաս ալ դնեմ . սպասավորներս ալ հետս բերելու էի . ո՞վ գիտեր . . . : Ամեն մարդ պիտի իմանա վաղը, որ մեծ մարդ մը եկած է Կ . Պոլիս . ազնվախոհ, ազնվասիրտ, լեզվագետ, ուսումնական, դաստիարակյալ, կրթյալ և այլն մեկը, և՛ յուրաքանչյուր կնիկ պիտի ըսե իր Էրկանը . «Մեր աղջիկը սա Աբիսողոմ աղային

տանք»։ Էրիկն ալ պիտի պատասխանէ կնկանը . «Նայինք՝ Աբիսողոմ աղան մեր աղջիկը կառնե՞, անիկա հարուստ տեղէ մը աղջիկ առնել կուզէ հարկավ»։ Այս պատասխանին վրա Էրկան և կնկան մեջ վեճ մը պիտի ծագի և իրարու գլուխ պիտի պատռեն . որո՞ւ հոգ . . . : Անունիս լրագրին մեջ անցնիլն սա օգուտն պիտի ունենա, որ երկու օրվան մեջ հարուստ աղջիկ մը առնելով պիտի լըմնցունեն ամուսնության գործն, որու համար միայն եկած են հոս . . . այս ամուս . . . »:

Աղյուս բեռցված Էշերու կարավանեն Էշ մը բախվելով Աբիսողոմ աղային դեմ՝ ընդմիջեց զայն իր խորհրդածություններու մեջ, ուր ընկղմած ըլլալով ուշադրություն չէր ըներ առջևեն եկող Էշերուն, որովք լի է միշտ Բերայի մեծ փողոցը:

– Մեկդի կեցիր, – ըսավ իշավար պարսիկն Աբիսողոմ աղային՝ արդարացնել ուզելով յոր Էշը:

– Ատ խոսքը առաջ ըսելու էիր, որ գգուշանայի, – պատասխանեց Աբիսողոմ աղան և ճամփան շարունակեց:

Բ

Բեռնակիրներն ոչ լսած և ոչ ալ տեսած էին Ծաղկի փողոցն, բայց քաշալերվելով կարգ մը մարդերեն, որք գիտնալ կը ձևացունեն, ինչ որ չեն գիտեր, և որք խիստ բազմաթիվ են մեր ազգին մեջ, համարձակած էին ըսել Աբիսողոմ աղային, թե շատ աղեկ գիտեին Ծաղկի փողոցը:

Բեռնակիրներուն այս հանդգնությունն այնքան պարսավելի չէ, որչափ այն մարդերունն, որ խոհարարություն ուսած են և բանադատություն կրնեն, կամ քիչ մը երկրաչափության պարապած ըլլալով՝ աստղերուն շարժումներուն վրայոք կը ճառեն, կամ երկու սագ և չորս կով մեծցուցած ըլլալով՝ դաստիարակության խնդիր կը հուզեն, կամ զավակ մ' ունեցած ըլլալով՝ առաջին մարդուն ո՛ր աշխարհի մեջ ծնած ըլլալուն վրա կատենաբանեն, կամ վերջապես անանկ նյութի մը վրա կը խոսին, որ բոլորովին օտար է իրենց, այո՛, այս մարդերուն հանդգնությունն ավելի է, վասնզի բանադատությունն կամ աստղագիտությունն կամ մանկատաժությունն և այլն Ծաղկի փողոց չէ, որ ուրիշներուն հարցնելով անմիջապես սորվի մարդ: Եվ արդարև բեռնակիրներն, ամեն քայլափոխին, իրենց դեմն ելնողներուն հարցունելով՝ անմիջապես գտան Ծաղկի փողոցն և թիվ 2 տան դուռը զարկին . մինչդեռ ես շատ ատենաբաններ մտիկ ըրած եմ, որ յոթը–ութը ժամ շարունակ խոսելով՝ չեն կարողացած իրենց փնտրած փողոցը գտնել և ստիպված են ուրիշ փողոցներու մեջ թափառիլ և թափառեցնել իրենց ունկնդիրներն՝ անոնց քթեն բռնելով:

Բեռնակիրները դուռը զարնելուն պես դուռը բացվեցավ և ներկայացավ իրենց թուխ և երկար դեմքով կին մը, որուն դեմքին վրա ժամանակն այնքան գծեր գծած էր զայն սրբագրելու համար, որքան որ կը գծե «Մասիսի» խմբագիրն յուր չորս տող մեկ ձեռագրին վրա, որ կամ մեկուն վախճանիլը կիմացունեն և կամ ուրիշի մը կարգվիլը:

Բեռնակիրները դռնեն ներս մտնելով բեռները գետինը ձգեցին և սկսան իրենց քրտինքը սրբել:

– Աբիսողոմ աղային ըլլալու են ասոնք, այնպես չէ՞, – հարցուց բեռնակիրներուն թխաղեն տիկինը:

– Անունը չըսավ մեզի, – պատասխանեց բեռնակիրներեն մին՝ սև թաշկինակովն գլխուն քրտինքը սրբելը շարունակելով:

– Ի՞նչ տեսակ մարդ էր:

– Խոշոր թիկնոց մը հագած էր:

– Ի՞նչ գույնով էր, ճերմա՞կ թե թուխ: – Ո՛չ, սև էր:

– Սև՞ էր:

– Այո, սև, բայց աղվոր, անոր փաթտըվողը ձմեռը չմսիր:

– Ատ ի՞նչ խոսք է, փաթտըվին ի՞նչ պիտի ըլլա . . . ես քուկին գիտցած կնիկներեն չեմ, հասկցա՞ր, – ըսավ տիկինը յուր խոսքերը շեշտելով:

– Վնասակար բան մը չըսի . փաթտըվելով ի՞նչ կըլլա եղեր, – պատասխանեց բեռնակիրն աթոռի մը վրա փռելով յուր թաշկինակն:

– Ատկե ավելի վնասակար ի՞նչ կրնա ըլլալ:

– Շատ բարակ բաներու մեր խելքը չպառկիր:

– Ես կը պառկեցունեմ . . . դուն գիտ կը ճանչնա՞ս . . . :

– Փաթտըվելեն ի՞նչ վնաս կուգա:

– Ես էրիկ ունիմ, ինչու պիտի փաթտըվին եղեր անոր:

– Էրիկ ունեցողներն ալ կը փաթտըվին . Էրիկն ուրիշ, աս ուրիշ . աս կը տաքցունեն: Ըսենք, որ ձմեռը գիշեր մը դուրս ելար, փողոցին մեջ էրկանդ չես կրնար փաթտըվիլ, բայց աս կոնակդ կառնես . . . :

– Աբիսողոմ՞ն աղան:

– Թիկնոցը, տիկին . . . Աբիսողոմ աղան կոնակի վրան կառնվի՞:

- Մինչև հիմա թիկնոցի՞ վրա կը խոսեիր:
- Խոսքերնիս թիկնոցի վրա չէ՞ր մի . . . Հապա դուն ի՞նչ հասկցար:
- Ես հասկցա, որ Աբիսողոմ աղային փաթտրվելու է, կըսես:
- Տեր ողորմյա, տեր ողորմյա, տեր աստված, – ըսավ բեռնակիրն՝ թաշկինակը քաշելով

աթոռն:

Տիկինն բեռնակիրին տված բացատրությունն գոհ ըլլալով, հրամայական եղանակով մ՝
ըսավ .

- Աս անկողինն և սնդուկներն վե՛ր հանեցեք:

Բեռնակիրներն հնազանդելով բեռներն նորեն վերցուցին, և հագիվ թե սանդուղին առաջին
աստիճանին վրա կոխած էին, տիկինն պոռաց .

- Լեռնե՞ն եկաք դուք:

- Ոչ, մեծ փողոցն եկանք:

– Գիտեմ, որ մեծ փողոցն եկաք . այդ ոտքի ամաններով վեր կելնվի՞ . տեսեք՝ ի՞նչ ըրիք
տախտակներս, ես այսօր սրբեցի գանոնք, և հոգիս բերանս եկավ:

- Ի՞նչ ընենք, ուրիշ ոտքի աման չունինք:

- Ինչո՞ւ կայներ երեսս կը նայիք, չհանե՞ք տվոնք:

- Մի՛ պոռար, տիկին, մի՛ պոռար, կը հանենք:

Եվ հանեցին իրենց ոտքի ամաններն, որք ավելի մաքուր էին, քան իրենց ոտներն:

– Ա՞յդ ոտքերով վեր պիտի ելնեք, – կրկնեց տիկինն: – Ուրիշ ոտք չունինք, այս ոտներով
պիտի ելնենք, – պատասխանեցին պանդուխտներն այնպիսի խղճով կերպով մը, որ կարծես
թե իրենց աղքատության պատճառով երկու ոտքեն ավելի չէին կրցած ունենալ, և որպես թե
հարուստներն չորս, հինգ կամ վեց ոտք ունեցած ըլլային:

- Վա՛ր իջեք, չեմ ուզեր, գետիմը ձգեցե՛ք, ես կը տանիմ:

- Ատանկ ավելի աղեկ կըլլա:

– Ա՛հ, ես ի՞նչ ըսեմ իմինիս, որ գործի չերթար, և առավոտ մինչև իրիկուն սրճարանները
կերթա, կը նստի, ազգային գործերու վրա կը խոսի, գիս ասանկ խեղճ կը թողու, և ես ալ
կստիպվիմ տունս մարդ դնելու, – մոռաց ինքնիրեն տիկինն և սանդուղին առջև դրված թաց
լաթով մը սանդուղին առաջին աստիճանն սրբել սկսավ:

- Տիկին, մենք սպասե՞նք պիտի . . .

– Եթե խելքը գլուխը մեկն ըլլար, – շարունակեց տիկինն ինքնիրեն, – ես հիմա թագուհիի
մը պես կյանք կանցունեի . գավակ չունիմ, բան չունիմ . բայց ինչ ընեմ, որ խելքը միտքը
թաղական ընտրելու և թաղական վար առնելու վրա է: Աստուծոն գտնան այն թաղականներն
ալ, որ ամենուս խեղճությանը պատճառ կըլլան կոր: Ինչո՞ւ պետք քուկին, տնաշեն, ուզողը
նստի, չուզողը չնստի, դո՞ւն մնացիր այս ազգին գործերը շտկող . . .

– Տիկին, մեր իրավունքը տուր, որ երթանք, պարսպ տեղը չսպասենք հոս, – ըսին
բեռնակիրները:

– Վաղը եկեք, – պատասխանեց տիկինն . և բեռնակիրներն, որք վաղը բառն ամեն օր
լսելու վարժված էին, տիկնոջ պատասխանին վրա դռնն դուրս ելան:

– Թաղականի մը ետենն է ինկեր, – շարունակեց տիկինն դարձյալ, և բնավ չմտմտար,
որ ուտելու համար հաց պետք է, միս պետք է, եղ պետք է, բրինձ պետք է . գանոնք եփելու
համար փայտ պետք է, ածուխ պետք է . ասոնք բնավ չհարցուներ, առտուն լուսը չճեղքված
կերթա և իրիկվան մութուն կուգա: Ահա հյուրերնիս այսօր եկած է և ժամն մը հոս պիտի գա .
հարկավ անոթի է մարդն, առջևը բան մը հանելու է, որ ուտե, և մենք բան մը չունինք, վասն զի
իրիկունները տուն եկած ժամանակ կտոր մը միս կամ ձուկ չբերեր, որ տունին մեջ կերակուր
գտնվի . . . թաղականն ուրիշ բան չունինք տուններնուս մեջ, ամեն իրիկուն թաղական . . .

Տիկինն դեռ դիտողություններն լնցուցած չէր, և ահա յոթանասունի մոտ մարդ մը, որ
բանալիով բացած էր դուռն, ժպիտով ներս մտավ և բարևեց տիկինը: Այս մարդը տիկնոջ
ամուսինն էր: Յուր խորշոմած կունտ ճակատն չափեն ավելի դուրս ցցված էր և այնպիսի դեմք
մը ուներ, որ կարծես, թե մեկն գայն կը խտրտեր:

Այս մարդն հագիվ թե դռան սենն ներս ոտք կոխած էր, կինն առջևն ելնելով՝ հարցուց անոր:

– Ո՞ր էիր մինչև հիմա, մարդ աստուծո:

– Չես ըսեր, կնի՛կ, թաղականին գործն ալ այսօր լմնցուցինք. կիրակի օրը քվեարկությունը պիտի կատարվի, և բոլոր անդամները պատվավոր մարդիկ պիտի ըլլան: Թորոս աղան ինծի քանի մը օդի խմցունելով ետևես ինկավ, որ յուր ուզած մարդոցը քվե տամ, բայց ես իմ մարդոցս տվի, վասնզի իմ մարդիկս ինծի ամեն գիշեր օդի կը խմցունեն և շատ բարի և պատվավոր մարդիկ են, ուրիշներուն պես թաղին սնտուկեն ստակ չեն գողնար և դպրոցն ալ . . .

– Այդ խոսքերուն ատենը չէ հիմա, շուտ մը գնա կտոր մը միս առ:

– Թորոս աղան քիչ մը սրդողեցավ, և ասկից վերջը հետս սքամալի չպիտի խաղա . . . թո՛ղ չխաղա՛ . . . :

– Ես քեզի ի՞նչ կըսեմ կոր . . . շուտ ըրե՛, գնա՛:

– Ես ալ տիրացու Մարտիրոսին հետ տամա կը խաղամ ասկից ետքը . . .

– Այդ խոսքերը վերջն ալ կընենք, Մանուկ աղա, գնա՛ մսավաճառեն քիչ մը միս առ ու բեր:

– Տիրացու Մարտիրոսին գլխուն եկածը չես ըսեր, կնի՛կ . . . խեղճին կինն այս գիշեր մագ մնացեր է, որ մեռնի եղեր . . .

– Ինչո՞ւ:

– Մանչ մը բերեր է . . . բայց շատ դժվարությամբ . . . չորս դայակ և տասնվեց բժիշկ հագիվ կըրցած են տղան առնել:

– Խեղճ կնիկ . . .

– Վաղը քիչ մը գնա՛, գինքը տե՛ս:

– Կերթամ, հիմա դուն գնա, սա մսին գործը լմնցուր:

– Այս գիշեր անպատճառ միս պե՛տք է:

– Հապա, Աբխաղոն աղային անկողինն ու սնդուկները բերին, ինքն ալ հիմա կուգա:

– Իրա՞վ կըսես, կնի՛կ:

– Մուտ ինչո՞ւ պիտի խոսիմ:

– Շատ աղեկ ուրեմն . . . երթամ պատվական միս մ՛ առնեմ ու գամ:

Մանուկ աղան անմիջապես տունեն դուրս ելավ և հագիվ թե քանի մը քայլ առած էր, կինը ետևեն պոռալ սկսավ . . .

– Մա՛նուկ աղա, Մա՛նուկ աղա . . . Մանուկ աղան ետ դարձավ . . .

– Միսն ինչո՞վ պիտի եփենք, – հարցուց կինը:

– Կուգես գետնախնձորով եփե՛, կուգես լուբիայով:

– Ատ չէ իմ ըսածս . . . ածուխ չունինք, քիչ մ՛ ալ ածուխ առնեիր:

– Շատ աղեկ, – պատասխանեց Մանուկ աղան և սկսավ երթալ:

– Մա՛նուկ աղա, Մա՛նուկ աղա, – կանչեց տիկինը նորեն:

Ետ դարձավ Մանուկ աղան:

– Աղեկ ա՛, մինակ միսով չըլլար, քիչ մ՛ ալ բրինձ ա՛ռ, որ ապուր մ՛ ալ շինենք:

– Աղեկ ըսիր, կնի՛կ, քիչ մ՛ ալ բրինձ առնենք:

Մանուկ աղան այս անգամ վազելով սկսավ երթալ . . . փողոցը դառնալու վրա էր, երբ կինն բոլոր ձայնովն ետևեն գայն կանչեց . . .

– Մա՛նուկ աղա, Մա՛նուկ աղա . . . Ման . . .

Կանգ առավ էրիկն և վերստին ետ դարձավ՝ այս անգամ դեմքին գվարթության վրա քիչ մը գեղջ ընելով:

– Ի՞նչ կուգես . . .

– Մարդ աստուծո, շոգեկառքի պես կը վազես, ձայնս մարեցավ: Սոխ չունինք, աղ ալ չունինք, քիչ մ՛ ալ գազ կամ ճրագ առնելու է, որ վառենք . . . մարդը մութո՞ւն պիտի նստեցունենք:

– Աղեկ ա՛, ամենը մեկեն ըսե, որ նպարավաճառին երթամ և պետք եղածներն առնեմ . . . հարյուր անգամ ետևես կանչեցիր:

– Ջուրի շիշ ալ չունինք . . . գլուխս կապելու բան մը չունիմ, ոտքս հագնելու կոշիկ չկա . այս վիճակին մեջ ի՞նչպես Աբիսողոմ աղային դեմը ելնեն:

– Հիմա ուտելիքը առնենք, վաղն ալ հագնելիքը կը մտմտանք, – ըսավ Մանուկ աղան և դուռն ուժով մը քաշելով դուրս ելավ:

– Մանո՛ւկ աղա, Մանո՛ւկ աղա . . .

– Ուզածիդ չափ պոռա՛, ա՛լ ետ չեմ դառնար, – մոմոաց Մանուկ աղան և ճամփան շարունակեց:

Մանուկ աղան քանի մը փողոց դարձած էր, երբ կնկան ձայն մը առավ, որ գինք կը կանչեր:

– Գործ չունիս նե, պոռալով ետես վագե, – ըսավ ինքնիրեն Մանուկ աղան՝ առանց գլուխն ետ դարձնելու՝ տեսնելու համար, թե ով էր գինք կանչողը:

– Մանուկ աղա, Մանուկ աղա, – կրկնեց ձայնը, որ տիրացու Մարտիրոսին տասնամյա աղջկանն էր:

Մանուկ աղան շարունակեց յուր ճամփան . և տիրացու Մարտիրոսին աղջիկն՝ քայլերն փութացնելով՝ տասը քայլ հեռավորությամբ մոտեցավ անոր: Խեղճին շունչը կտրած ըլլալով՝ անգամ մ՛ալ կրցավ պոռալ:

– Մա՛նուկ աղա:

Դարձյալ պատասխան չառավ և ստիպվեցավ քիչ մ՛ալ քալելով Մանուկ աղային հագուստի ծայրեն քաշելու:

– Թող տուր, կնի՛կ, – ըսավ Մանուկ աղան՝ առանց ետևը նայելու:

– Բան մը պիտի ըսեմ:

– Մտիկ ընելու ժամանակ չունիմ . ըսածներդ արդեն չեմ կրնար միտքս բռնել, հիմա ելեր, ուրիշ բաներ ալ պիտի ըսես . . .

– Դայակին տունը պիտի հարցունեի . . .

Դայակ բառը լսելուն պես արթնցավ Մանուկ աղան և ետևը տիրացու Մարտիրոսին աղջիկն տեսնելով՝

– Աղավնի, դո՞ւն էիր ետես վագողը, – հարցուց անոր:

– Ա . . . յո . . . ես . . . – պատասխանեց Աղավնին, որ հեալեն ա՛լ չէր կարող խոսել:

– Մայրդ ի՞նչպես է:

Աղավնին կը հեար:

– Չըսե՞ս, մայրդ ի՞նչպես է . . . դժբախտությո՞ւն մը պատահեցավ:

Աղավնին բոլոր պատասխանը հեալ էր . . .

– Հետաքրքրությունես պիտի ճա՛թիմ . . . չըսե՞ս, աղջիկ, հեալու ժամանա՞կ է հիմա, մայրդ ի՞նչպես եղավ:

– Մայ . . . ըի . . . կս . . . ա . . . դեկ է, բայց . . . տը . . . դան . . . ծիծ չը . . . բռ . . . ներ . . . կոր . . . դա . . . յա . . . կը . . . պի . . . տի . . .

– Շատ լավ, շատ լավ, աղջիկս, դուն տուն գնա, դայակն ես կը դրկեն:

Աղավնին բաժնվեցավ Մանուկ աղայեն, որ ճամփան փոխեց դայակին տունը փնտրելու համար:

Չուզելով մեր ընթերցողին ձանձրույթ պատճառել՝ կը թողունք Մանուկ աղան, որ ամեն քայլափոխին բարեկամի մը կը հանդիպեր և անոր կծանուցաներ կամ թաղականին ընտրությունը կամ տիրացու Մարտիրոսին կնկան մանչ գավակ մը բերելն կամ Աբիսողոմ աղային գալը: Դառնանք հիմա Աբիսողոմ աղային:

Գ

Բավական երկար տարիներն ի վեր սովորություն եղած է, որ շատերը ուսում առնելու համար Ֆրանսա կամ Գերմանիա երթալեն ետքը մայրաքաղաքս կուգան կին առնելու համար, և ընթերցողն ալ գիտե արդեն, որ Աբիսողոմ աղան ալ ուրիշ նպատակով եկած չէր Կ. Պոլիս: Ընթերցողս չմոռցավ նաև, թե այս ամուսնության խնդիրն ո՛րչափ միտքը գրաված էր Աբիսողոմ աղային, որ առջևեն եկող էշերը չտեսնելով՝ անոնց միտյն դեմ բախեցավ: Թերևս հարցվի, թե Աբիսողոմ աղային դեմ բախվող ավանա՞կն ալ ամուսնության վերաբերյալ գործ մ'ուներ, որ յուր առջև չտեսավ Աբիսողոմ աղային պես խոշոր մարդ մը: Անոնք, որ պատմության քիչ կամ շատ ծանոթություն ունին, գիտեն, որ էշերը, որոնց նախահայրերեն մին ժամանակավ հրեշտակ տեսած է, բնավ կարևորություն չեն տար մահկանացուներուս և կուգեն, որ միշտ մենք ճամփա բանանք իրենց: Աբիսողոմ աղան եթե պատմության տեղյակ ըլլար, կամ կին առնելու խնդիրով միտքն չգբաղեցուներ, անշուշտ ճամփա պիտի բանար այդ արարածներուն, որք իրենց ականջներով Միդաս թագավորին ներկայացուցիչներն ըլլալու պատիվն ալ կը վայելեն:

Արդ, Աբիսողոմ աղան էշերեն բաժնվելեն ետքը Ծաղկի փողոցը գտնելու համար անոր ասոր հարցումներ կուղղեր. վասնզի ինքն առաջին անգամ էր, որ Պոլիս կուգար, և Տրապիզոն բնակվող բարեկամներեն մին խորհուրդ տված էր իրեն, թե հանգիստ ուտելու և պառկելու համար հիշյալ փողոցը, հիշյալ թիվը կրող տունն իջնելու էր: Այդ բարեկամն շաբաթ մը առաջ Մանուկ աղային ալ նամակով իմացուցած էր, որ Աբիսողոմ աղան իրեն տունը պիտի բնակեր: Աբիսողոմ իրեն տրված տեղեկություններուն համեմատ մեկ փողոցն կը մտներ, մյուսն կելլեր, երբեմն ալ սխալմամբ անել փողոցներու մեջ կը մտներ, կը բարկանար, ետ կը դառնար և մեկ կողմեն ալ կը կասկածեր, որ բեռնակիրներն իրեն անկողինն և սնդուկներն առնելով չփախչեին, թեպետ և անոնց հավատարմությունն շատերեն լսած էր:

Ժամու մը չափ Բերայի փողոցները չափելեն ետքը՝ Աբիսողոմ աղան հաջողեցավ վերջապես գտնել Ծաղկի փողոցն, գոր շփոթելու չէ նույն անունը կրող փողոցին հետ, որ Բերայի հրդեհեն մոխիր դարձած էր հազար ութը հարյուր յոթանասուներ չեն հիշեր քանիին: Այս փողոցն Ծաղկի փողոց կանվանվեր սա պատճառով, որ հոն բոլոր տուններուն պատուհաններուն առջև միշտ ծաղիկներ կը գտնվեին:

– Երկու թիվն ո՛րն է, – հարցուց, առանց գիտնալու, Մանուկ աղային կնոջը, որ դռան առջև յուր էրկանը գալստյան կսպասեր:

– Աս է հրամանե՛ցեք, Աբիսողոմ աղա, – պատասխանեց տիկինը:

– Անկողինս և սնդուկներս բերի՞ն:

– Բերին, Աբիսողոմ աղա. վեր հրամանեցե՛ք, Աբիսողոմ աղա, եթե կուգեք, քիչ մը հոգնություն առնելու համար սա պզտիկ սենյակը նստեցեք, – ըսավ կինը գետնահարկի վրա պզտիկ խուց մը ցույց տալով:

– Շատ հոգնած եմ, քիչ մը հոս կը նստիմ:

– Ձեր կամքն ինչպես որ կուգե, այնպես ըրե՛ք, Աբիսողոմ աղա. տունը ձերն է Աբիսողոմ աղա. ձեր տունին պես հանգիստ ըրե՛ք:

– Շնորհակալ եմ:

Աբիսողոմ աղան պզտիկ սենյակը մտավ առաջնորդությամբ տիկնոջ, որ դամբար մը բռնած էր, որուն կազը հատնելու վրա էր:

– Ի՞նչպես եք, Աբիսողոմ աղա, տունեն ի՞նչպես եմ, աղե՞կ եմ:

– Աղեկ եմ:

– Թող աղեկ ըլլան, ձեր գավակներն ի՞նչպես եմ, Աբիսողոմ աղա, դպրոց կերթա՞ն:

– Զավակ չունիմ:

– Ձեր տիկինն ի՞նչ կընե, աղե՞կ է, Աբիսողոմ աղա:

– Տիկին չունիմ դեռ:

– Կարգված չե՞ք, Աբիսողոմ աղա:

- Չէ:
- Շատ լավ, հոս աղվորիկ աղջիկ մը գտնենք ու պոսեցի ընենք քեզի, Աբիսողոմ աղա:
- Անանկ միտք մը ունինք, – պատասխանեց Աբիսողոմ աղան . բայց աղջիկեն առաջ ես կերակուր կուգեմ, վասնզի առտվնե ի վեր բերանս բան դրած չեմ:
- Շատ աղեկ, Աբիսողոմ աղա, շատ աղեկ . հիմա կը բերեմ ձեր կերակուրն:
- Տիկինը դուրս ելավ և դուռը բանալով սենին վրա կայնեցավ՝ սպասելու համար Մանուկ աղային, որ, ինչպես կը հիշեն ընթերցողները, դայակ փնտրելու գացած էր:
- Աբիսողոմ աղան սենյակին մեջ միակ մնալով՝ բարձի վրա դրված Ջեն Հոգևորն առավ և թղթատել սկսավ գայն . բայց որովհետև մարդս անոթի եղած ժամանակ գիրք չկրնար կարդալ, ինչպես նաև չկրնար գիրք գրել, նորեն բարձին վրա դրավ Ջեն Հոգևորն, վասնզի փորն կիմացուներ իրեն, թե Ջեն մարմնավորին պետք ուներ, և սկսավ սենյակին մեջ պտտելու:
- Կաղաչեմ, Աբիսողոմ աղա, որ ձեր տունին պես հանգիստ ընեք, – ըսավ տիկինը սենյակը մտնելով:
- Անհանգստության պատճառ մը չունիմ, միայն թե անոթի եմ և կերակուր ուտել կուգեմ:
- Կերակուրդ պատրաստվելու վրա է, հիմա պիտի բերեմ, – ըսավ տիկինը և դուրս ելավ նորեն դռան առջև էրկանը սպասելու համար:
- Ի՞նչ տեսակ կնիկ է այս, – ըսավ Աբիսողոմ աղան, երբ առանձին մնաց, – զիս անոթի կը պահե և կը պատվիրե, որ հանգիստ ըլլամ . անոթի մարդը հանգիստ կրնա՞ ըլլալ . . .
- Սեպե՛ թե ես ալ քու քույրդ եմ կամ աղջիկդ եմ, – ըսավ վաթսունամյա տիկինը դարձյալ ներս մտնելով, – եթե բան մը կուգես, մի՛ քաշվիր, ըսե ինձի, որ բերեմ:
- Շնորհակալ եմ:
- Ես կուգեմ, որ իմ տունս եկող հյուրերը չնեղվին:
- Կը հասկնամ . հիմակուհիմա կերակուրեն ուրիշ բան չեմ ուզեր:
- Կերակուրը պատրաստվելու վրա է, հոգ մի՛ ընեք . . .
- Տիկինը դեռ պիտի շարունակեր յուր բանակցությունն, բայց դուռը զարնվելով՝ դուրս վազեց շուտով, որպեսզի դուռը բանա, էրիկը դիմավորե և բերած պաշարներն առնե ու կերակուր եփե:
- Ողջույն, տիկին, – ըսավ մեկը դուռը բացվելուն պես:
- Հարկ չկա ըսելու, թե եկողը կրոնավոր մ'էր, ինչու որ անոնք միայն կը գործածեն ողջույնը:
- Օրհնյա՛ տեր, – պատասխանեց տիկինը:
- Ի՞նչպես եք, աղե՞կ եք, տիկին:
- Փառք աստծո, տեր հայր:
- Մանուկ աղան հիմա դեմս ելնելով իմացուց, որ հյուր մը եկած է ձեզի այսօր, ես ալ եկա, որ հետը տեսնվին:
- Շատ աղեկ ըրեր եք, ներս հրամանեցեք, տեր հայր, – ըսավ տիկինն՝ ցույց տալով խուցն, որուն մեջ Աբիսողոմ աղան յուր անոթությամբը կգբաղեր:
- Քահանան ներս մտավ:
- Աբիսողոմ աղան ոտքի ելավ:
- Ողջո՛ւյն, Աբիսողոմ աղա:
- Օրհնյա՛, տեր հայր:
- Մեղավորս ձեր բարեպաշտության գալն իմանալով՝ աճապարանք եկա ձեր ջերմեռանդության պատվական որպիսությունը հարցնելու, ի՞նչպես եք, Աբիսողոմ աղա:
- Աղեկ ենք:
- Միշտ աղեկ ըլլա՛ք, տեր աստված ձեր մեռելոց արքայություն և կենդանյաց ավուրս երկարս պարգևեցե:
- Շնորհակալ եմ . դուք ի՞նչպես եք, տեր հայր:
- Մեր աղեկությունը մի հարցունեք . . . Ժամանակիս աղեկությունը . . . Տեր աստված գձեզ համենայն փորձանաց և ի չարե ազատ պահեսցե . Ժողովուրդն երբ աղեկ ըլլա, քահանաներուն ալ երեսը կը խնդա:

– Այնպես է, տեր հայր, – պատասխանեց Աբիսողոմ աղան՝ յուր աչերն չգատելով բնավ խուցին դռնն, ուսկից կերակուր կը հուսար:

– Օրինա՛ծ, ժամանակը շատ գեշ է. ժողովուրդը շատ նեղություն կը քաշե, այս պատճառով ջերմեռանդությունն ալ օր ըստ օրե պակսելու վրա է:

– Իրավ է:

– Բայց ի՞նչ պիտի ընենք, ի՞նչ կուգա մեր ձեռքն՝ համբերելն գատ . . . Սուրբ գիրքը կըսե. որ համբերեսցե իսպառ, նա կեցցե:

– Այնպես է:

– Եթե չհամբերենք, բարկանալ պետք է, և մարգարեն կըսե. բարկանա՛յք և մի՛ մեղանշեք:

– Ճիշտ է, – պատասխանեց Աբիսողոմ աղան, որուն ականջը բնավ չէր մտներ քահանային խոսքերը և որ քահանային ներկայութենն նեղություն կիմանար. վասնզի, ինչպես գիտեն ընթերցողները, կերակուրեն ուրիշ բանի պետք չունեն:

– Ջի ո՛չ հացիվ միայն կեցցե մարդ, այլ բանիվ տյառն:

Քահանան քթախոտի տուփը ծոցեն հանեց և երկու մատներովը քթախոտ լեցուց քթին ծակերուն մեջ և հետո, տուփը Աբիսողոմ աղային երկնցնելով՝

– Հրամմեցե՛ք, օրինա՛ծ, – ըսավ:

Աբիսողոմ աղան շնորհակալությամբ առավ տուփն և քիչ մը քթախոտ քաշեց:

– Քիչ քաշեցիք, Աբիսողոմ աղա, կաղաչեմ, անգամ մ՛ ալ քաշեցեք, քթախոտը վնասակար բան մը չէ:

Աբիսողոմ աղան անգամ մ՛ ալ քաշեց, որպեսզի խոսքը չ՛երկարի և հյուրը մեկնի:

– Ինչո՞ւ աղեկ մը չեք քաշեր, Աբիսողոմ աղա, – կրկնեց քահանան, շատկեկ քաշեցե՛ք:

– Շնորհակալ եմ, տեր հայր, սովորություն չունիմ:

– Կը խնդրեմ, մեղավորիս խոսքը մի՛ կոտրեք, քիչ մ՛ ալ քաշեցե՛ք:

– Ա՛յ չի քաշվիր, – ըսավ Աբիսողոմ աղան մեկուսի և քիչ մ՛ալ քաշեց:

– Դավիթ մարգարեն կըսե, որ՝ մարդո որպես խոտո են ավուրք յուր . . .

– Քթախոտին համա՞ր կըսե: – Չէ, մեզի համար կըսե . . . և մենք ալ աշխատելու ենք, որ այս վաղանցուկ կյանքի մեջ ուրիշներուն բարիք ընենք, աղքատ տնանկները խնամենք և երբեմն ալ մեր ննջեցելոց հոգվոյն համար աղոթենք:

– Այնպես է:

– Պատրաստ գտնվելու ենք, որ կանչվելնուս պես երթանք:

– Իրավ է:

– Մեղավորս պիտի համարձակիմ խնդիրք մը ընել ձեր բարեպաշտությանը և կը հուսամ, որ չեք մերժեր, վասնզի ձեր բարեպաշտությունը և ջերմեռանդությունը շատ աղեկ կը ճանչնամ մեղավորս:

– Հրամմեցե՛ք:

– Տեր աստված յուր անսպառ գանձը միշտ բաց պահե հրամանոցդ պես ջերմեռանդներուն:

– Շնորհակալ եմ:

– Մեկուն տեղ հագար տա, հագարին տեղ միլիոն տա ի շինություն սբ. եկեղեցվո և ի փառս ազգին: Խնդիրքս սա է, որ առաջիկա կիրակի կուգեմ ձեր ննջեցելոց հոգուն համար պատարագ մատուցանել: Ներեցե՛ք համարձակությանս, բայց իմ պարտքս է միշտ իմացունել, որ ննջեցյալները մոռնալու չէ:

– Իրավունք ունիս, տեր հայր:

– Արդ, եթե կուգեք, ըսեք, որ ես ալ անոր համեմատ կարգադրություն մը ընեմ: Չկարծեք, քե ծախքը մեկ մեծ բան մ՛ է. երկու ոսկիով կը լմննա: Նույն օրը հատկապես ծանուցում ալ կընենք եկեղեցվո մեջ, որ վասն հոգվոցն ննջեցելոց Աբիսողոմ աղային է նույն ավուր սուրբ և անմահ պատարագը:

– Շնորհակալ կըլլամ:

– Բան մը չէ, մեր պարտքն է:

– Հրամմեցե՛ք, երկու ոսկին առե՛ք, – ըսավ Աբիսողոմ աղան՝ քսակեն երկու ոսկի տալով քահանային:

– Թող այսօր մնար . . . ինչո՞ւ աճապարեցիք, – պատասխանեց քահանան ձեռքերը բանալով:

– Չէ, առե՛ք:

– Որովհետև կ'ստիպեք, ես ալ կ'առնեմ սիրտդ չկոտրելու համար: Օրհնյալ ըլլաք . տեր աստված ձեր տունը միշտ շեն պահե, ձեր քսակը միշտ լեցունե . ինչ որ ունիս սրտիդ մեջ, տեր աստված կ'ատարե . գործերուդ հաջողություն տա և ամեն փորձանքներն ազատ պահե:

Քահանան բարենադրությունները լմնցնելուն պես մնայք բարյավ ըսելով դուրս ելավ:

– Վերջապես խալսեցա, – ըսավ ինքնիրեն Աբիսողոմ աղան, – սա մարդուն ձեռքեն . սա ինչ փորձանքներ են, որ կուգան գլուխս այսօր՝ Պոլիս ոտք կոխելես ի վեր: Շոգենավեն հագիլ դուրս ելած էի, խմբագիրին մեկը երկու ժամ գլուխս ցավցուց . անկից զատվեցա և մինչև որ տունը գտա, հագար նեղություն քաշեցի: Տուն եկա, որ քիչ մը շունչ առնեմ և կերակուր ուտեմ, տանտիկինը գիս անոթի կը պահե և միշտ ներս կուգա, կաղաչե ինձի, որ բան մը հոգ չընեմ և հանգստությանս նայիմ: Աս ալ հերիք չէր, և ահա այս մարդը կուգա, բռնի քթախտոտ քաշել կուտա ինձի և Դավիթ մարգարենն խոսք բանալով՝ երկու ոսկի կ'առնե, կերթա . երթա բարով: Այս ամենը քաշեցինք անոթի փորանց . բայց սա կերակուրս ինչո՞ւ համար չեն բերեր . այս գիշեր անոթի՞ պիտի պահեն գիս . . . սա ի՞նչ խայտառակություն է . . .

Այս հարցումներն կուղղեր Աբիսողոմ աղան, և ահա գագն, որ արդեն հատած ըլլալով տկար լույս մը կուտար, կը մարի և մութի մեջ կը ձգե հյուրը:

– Բայց քաշվելու բան չէ աս, – կը շարունակե խոշոր մարդը, – կամ ուրիշ տեղ մը երթալու է և կամ կինը կ'անչելով քանի մը խոսք ըսելու է: Ես իմ քաղաքիս մեջ երկու սպասավոր ունեի, որ դենս բարև կը բռնեն . սեղանը կ'անուխ կը պատրաստեն և իմ գործերս կը տեսնեն . սպասավորներով վարժված մարդ մը ինչո՞ւ այս նեղությունն քաշե հիմա:

– Աս ի՞նչ է, գագը մարա՞ծ է . . . – հարցուց տիկինը սենյակին դուռը բանալով:

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.